

Втікач

Михайло Лермонтов

Втікач

Гірська легенда

Гарун тікав прудкіш од лані,
Скоріш, ніж заєць від орла;
Тікав у страху з поля брані,
Де скрізь черкеська кров текла.
Уся рідня його завзята
За честь і волю там лягла,
І під п'ятою супостата
Лежать неприбрані тіла.
Їх очі дивляться з докором
На тих, що залишились жить.
Гарун обов'язок і сором
Забув, їх кинув – і біжить!

Сховався день; пливуть тумани,
І на долини, на кургани
Покров накинули густий.
Чорніє гір гряда висока,
І над пустелею пророка
Встав тихо місяць золотий.

Спітнілий, спраглий, жалюгідний, —
Бо всіх старанно обминав, —
Гарун між скель аул свій рідний
При світлі місяця впізнав.
Дійшов, не стрівшись нікому,

Минув заслін сторожовий.
Із битви з руськими додому
Лиш він один прийшов живий.

Он сакля, змалечку знайома.
Горить вогонь, господар вдома.
Насмілившись, наскільки зміг,

Гарун ступив через поріг.
Селіма мав колись за друга,
Та той Гаруна не впізнав.
Його замучила недуга;
Один, він мовчки помирав...
"Аллах акбар! У час кривавий
Він ангелам звелів своїм
Оберігать тебе для слави!"
"Які звістки?" – спитав Селім,
Підвівши із зусиллям вії;
І зір обпік вогнем надії!..
Він тяжко сів, бо кров бійця
Знов розпалились в час кінця.
"Два дні ми бились у тіснині;
Поліг і батько, і брати,
А я сховався у пустині.
Мені вдалося обійти
Чужі дозори. Із ногами,
Що сходять кров'ю, між кущів
Я йшов незнаними стежками
Слідами вепрів і вовків.
Дозволь – у тебе перебуду.
Безглуздо згинуть не в бою.
Клянусь, що послугу твою
Я до могили не забуду!"
Йому вмираючий: "Дарма!
Знеславив ти своє імення.
Ні даху, ні благословення
Для боягуза тут нема!..
І сорому, і муки повний,
Без гніву витерпів докір
І вийшов геть Гарун безмовний
На темний, непривітний двір.

Минаючи сусідню саклю,
На мить спинився він. Згадав,
Як тут чадру в руках тримав,
Слізьми гарячими просяклу.

І запорошене чоло
Немов цілунком обпекло.

Згадався погляд полум'яний,
І він подумав: "Я коханий;
Хай безгоміння скрізь нічне,
Вона, напевне, жде мене.
Вона себе не пошкодує..."
І хоче він зайти - та чує
Печальну пісню про війну
І став біліший за стіну:

"Небо горить,
Намет розпростерши,
А воїн уперше
На битву спішить.
Рушницю юнак заряджає,
А діва його проводить:
Мій милий, сміліш,
Не піддайся пороку,
Назад ні півкроку,
Будь вірним пророку
Й аллахові лиш.
Хто зрадником буде,
Той вартий розправи.
Хто помсту забуде,
Загине без слави.
Дощі його ран не обмиють
І звірі кісток не зариють.
Небо горить,
Намет розпростерши,
А воїн уперше
На битву спішить".

Схиливши голову, поспішно
Гарун продовжує свій шлях,
Зітхає скрушно і невтішно,
Стирає сльози на очах.

Та ось і дім, що вітровії
Геть скособочили давно.
І знову сповнений надії,
Гарун постукав у вікно.
Напевне, там звучать молитви

За успіх, за життя його.
Чекає мати сина з битви,
Та не його лиш одного!

Гукає він до неї: "Мати!
Я твій Гарун, молодший син.
Старечі дні твої втішати
Я повернувсь!" - Один? - "Один!.." -
— Де батько і брати? - "Убиті!
Пророк, що їх до бою вів,
У рай введе на тому світі".
— Помстився ти? - "Я не зумів...
Та я чимдуж крізь морок ночі
Побіг в ущелини свої,
Щоб матері потішить очі,
Щоб сльози витерти їй..."
— Мовчи, гяуре! Ти, лукавий,
Не міг померти задля слави,
Тож геть іди, живи один.
Бо втікача у дім впустити
Це значило б - себе зганьбити.
Ти, боягуз, мені не син!.. -
У саклі стихло бурмотіння,
І все навкруг сповито сном.
Прокляття, стогони й моління
Лунали довго під вікном;
Нарешті муки обірвати
Кинджала сталь допомогла...
Побачила уранці мати...
І мовчки погляд відвела.
Втікач, між праведними гнаний
І непотрібний для небес,
Лежав там довго. Кров із рани
Злизав старий домашній пес.
Над трупом підлітки сварились
І спльовували з-за плеча.
В легендах вільності лишились
Ганьба й загибель втікача.
Сполохана душа в негоду
Погасла, як вогонь свічі.
А тінь його у горах сходу

Блукає й досі уночі.
Під вікнами уранці рано
Впустити просить до осель,
Та, вчувши строгий вірш корану,
Тікає під покров туману,
Як власник бігав від шабель.

Переклад Грязнова Олександра Андрійовича